

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Politika EU vůči kvazinezávislým územím

Maria Talalenko

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – ruská studia

Bakalářská práce

Politika EU vůči kvazinezávislým územím

Maria Talalenko

Vedoucí práce:

PhDr. Linda Piknerová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2019 .....

Poděkování

Děkuji vedoucí práce, PhDr. Lindě Piknerové, Ph.D., za laskavou pomoc, poskytnutí cenných rad a trpělivost, kterou mi při konzultacích a vypracování bakalářské práce věnovala.

Obsah

Seznam zkratk	6
1. Úvod	7
2. Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU	10
2.1 Evropská politika sousedství	16
2.2 Východní partnerství	19
3 Evropská politika sousedství na Jižním Kavkaze	22
3.1 Arménie	23
3.2 Ázerbájdžán	25
3.3 Gruzie	27
4 Charakter politiky EU vůči jihokavkazským kvazistátům	30
4.1 Náhorní Karabach	33
4.2 Jižní Osetie a Abcházie	37
5 Závěr	41
6 Seznam zdrojů	44
Resumé	51

Seznam zkratek

CEPA – Dohoda o komplexním a rozšířeném partnerství - The Comprehensive and Enhanced Partnership Agreement

DCFTA – Hluboká a komplexní zóna volného obchodu – Deep and Comprehensive Free Trade Area

ENP – Evropská politika sousedství – The European Neighbourhood Policy

EPS – Evropská politická spolupráce

ESUO – Evropské společenství uhlí a oceli

INOGATE – Interstate Oil and Gas Transportation to Europe

JEA – Jednotný evropský akt

OBSE – Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

OSN – Organizace spojených národů

SNS – Společenství nezávislých států

SZBP – Společná zahraniční a bezpečnostní politika – The Common Foreign and Security Policy

TACIS – Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States

TRACECA – Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia

ZEU – Západoevropská unie

1. Úvod

Evropská unie je složitá entita kombinující znaky nadnárodní, státní a substátní úrovně. Již samotné vytvoření Evropské unie položilo myšlenku udržování míru jako jednu z hlavních priorit zahraničně-politických aktivit EU. Priorita tohoto úkolu byla opakovaně potvrzena v dokumentech a rozhodnutích EU. Evropská unie disponuje dostatečným množstvím nástrojů, které ovlivňují řešení konfliktů v sousedních zemích, ale ne vždy je úspěšně uplatňuje. Účinnost této aplikace závisí na specifikách stávajících smluvních vztahů mezi EU a stranami v konfliktu. Přístup EU ke konfliktům na Kavkaze není jednotný: odráží vliv řady politických faktorů, jako jsou politika vůči Rusku, aktivismus arménské diaspory jako vnitřního politického faktoru v řadě evropských zemí, politika vůči Turecku. Tyto zájmy nebo politické faktory EU spolu se skutečně existujícími individuálními charakteristikami každého konfliktu a objektivní posouzení míry ohrožení evropské bezpečnosti se odráží v diferencovaném přístupu ke každému konfliktu v postsovětském prostoru.

Cílem mé práce je ukázat Evropskou politiku sousedství, kterou Evropská unie uplatňuje vůči regionu Jižního Kavkazu a to konkrétně prostřednictvím společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP). SZBP je relativně nový směr evropské integrace, jehož realizace začala v roce 1993, kdy vstoupila v platnost Smlouva o Evropské unii. Důležitým směrem SZBP je postsovětský prostor. V průběhu let 1990-2018 prošla politika EU v této oblasti mnoha etapami. Proto jsem zvolila následující výzkumné otázky: Proč je pro EU region Jižního Kavkazu tak důležitým předmětem zájmu? Pomáhá politika EU v řešení konfliktu, a jaké kroky EU podniká?

V první části práce bych ráda nastínila vývoj zahraniční a bezpečnostní politiky EU a hlavní pozornost bych věnovala vývoji politiky vůči postsovětskému prostoru. Jednou z hlavních priorit SZBP je Evropská politika sousedství (ENP). Evropská unie se snaží vytvořit ve svém okolí stabilní ekonomické, politické a sociální prostředí a to pomocí ENP. Evropská politika

sousedství zahrnuje v sobě dva směry: Východní partnerství a Unii pro Středomoří, ale v práci bude kladen důraz na Východní partnerství. Členskými státy této dimenze ENP jsou Ázerbájdžán, Arménie, Bělorusko, Gruzie, Moldavsko a Ukrajina. Oficiální založení Východního partnerství se datuje od roku 2009, ale zájmy o stabilizaci a demokratizaci těchto území se objevují mnohem dříve. V další části práce se zaměřím na politiku Evropské unie v konkrétních státech Jižního Kavkazu. Představím evoluci vztahu EU s každým vybraným státem, čím je stát důležitý pro EU a proč.

Moje práce se týká nejen politiky EU, ale i Jižního Kavkazu, respektive kvazistátů na Jižním Kavkazu. Kvazistát chápu jako stát, který má všechny faktické znaky státnosti, ale není uznán mezinárodním společenstvím (Jihlavec 2007: 24). Jsou to kvazistáty, které vyhlásily nezávislost na jiném mateřském státě, snaží se vymanit z jeho vlivu, jejich politika dovnitř je funkční, ale chybí jim mezinárodní uznání (Kolstø 2006: 726). Na Jižním Kavkazu se jedná o kvazistáty Jižní Osetie, Abcházie a Náhorní Karabach.

Jižní Kavkaz je složitý region s mnoha vnitřními problémy. Jednou z příčin problémů v regionu je vnitřní heterogenita, která je zesílená jazykovou, náboženskou a etnickou odlišností. Po rozpadu Sovětského svazu tento region prošel mnoha změnami a různými etnickými konflikty, proto zde bezpečnostní otázky nabývají na významu.

V třetí části práce bych se ráda zaměřila na kvazistáty Jižního Kavkazu a politiku Evropské unie. Od té doby, kdy kvazistáty vyhlásily jednostranně nezávislost, je EU neuznává jako suverénní státy. Politika EU v členských státech Východního partnerství je rozdílná od politiky reálně probíhající v konkrétních kvazistátech v důsledku neuznání těchto území ze strany EU. Proto bych ráda zkoumala reakce EU na konflikty prostřednictvím vyjednávání a snahu ze strany EU tyto konflikty vyřešit. Budu zkoumat konkrétní období: od vyhlášení nezávislosti Jižní Osetie, Abcházie a Náhorního Karabachu, v období eskalace konfliktu a v období míru, respektive zamražení konfliktu až do současnosti. Pro výzkum budu používat zdroje Evropské unie. V závěrečné části práce se pokusím

zhodnotit výsledky, odpovědět na stanovené výzkumné otázky a stanovit svůj názor.

Při psaní své bakalářské práce jsem používala různé typy zdrojů: odborné knihy, články, evropské dohody a smlouvy. Ráda bych zmínila několik odborných knih, které mi poskytly vstupní informace potřebné pro výzkum této problematiky: *Evropská unie*, jejímž autorem je Fiala Petr a kolektiv, dále *Bezpečnostní a politická dimenze integračního procesu: (společná zahraniční a bezpečnostní politika EU)* kterou napsal Dubský Zbyněk, *From Eastern Partnership to the Association : a legal and political analysis* od Šiškové Naděždy a kolektivu. V poslední řadě ráda zmíním knihu od Pitrové Markéty a kolektivu nesoucí název *Postlisabonské procesy v Evropské unii*. Také jsem v práci používala evropské smlouvy, které mi poskytly zásadní a potřebné informace o změnách v SZBP.

Dané téma je hojně probíráno i v ruském akademickém prostředí, a proto existuje velké množství ruskojazyčných odborných článků a knih. V práci jsem používala ruské zdroje, zejména protože je ruština mým rodným jazykem. Měla jsem ovšem obavy, že by ruskojazyčné zdroje mohli být v určitých případech méně objektivní, a proto jsem je využívala ve značně menší míře, než zdroje ostatní. Věnovala jsem větší pozornost literatuře v anglickém jazyce, zejména článkům z odborných časopisů takových autorů, jako jsou Kolstø P., Paul A., Simão L., de Waal T., kteří se zabývají regionem Jižního Kavkazu. V největší míře jsem čerpala informace z oficiálních zdrojů a dokumentů Evropské unie, jakými jsou webové stránky Rady EU, Evropské komise, Evropského parlamentu a Úřední věstník Evropské unie.

2. Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU

Historický vývoj společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU prošel různými etapami a proces integrace nebyl snadný. Kořeny evropské integrace lze hledat po skončení druhé světové války, v období, kdy byla Evropa zničena konfliktem, byla oslabená a vyčerpaná. Západní Evropa hledala cesty k nastavení mírových vzájemných vztahů, obnovení svého postavení vůči Sovětskému svazu a možné konfrontace proti němu. Také zde byla obava kvůli nevyřešené otázce Německa a jeho nejasnému postavení na mezinárodní scéně.

Spolupráce mezi evropskými státy začala již v březnu roku 1947, kdy Velká Británie a Francie podepsaly spojeneckou smlouvu. Oficiálně byla smlouva zaměřená proti Německu a jeho možnému obnovení vojenské síly (Dubský 2006: 10). O rok později byla podepsána Bruselská smlouva (tzn. Západní unie). Mezi členy patřily Belgie, Francie, Lucembursko, Nizozemsko a Velká Británie. Cílem Západní unie bylo vytvořit obrannou a bezpečnostní politiku pro dalších 50 let (Fiala, Krutílek, Pitrová 2018: 722). Bruselská smlouva se ukázala jako nedostatečná pro bezpečnost Evropy. Bylo jasné, že bez přímého zapojení USA bezpečnost západní Evropy nelze garantovat. O rok později byla podepsána Atlantická smlouva, která založila evropsko-americké spojení. Ústředním cílem Severoatlantické aliance byla obrana členských států proti rostoucímu ohrožení vyplývající z politiky a zvětšující se vojenské síly Sovětského svazu. Od roku 1949 bezpečnost a obrana západní Evropy byla zajištěna vznikem Severoatlantické aliance (Dubský 2006: 10). Hlavním cílem byl vojenský obranný pakt v euroatlantickém prostoru.

Návrh francouzského ministra zahraničí Roberta Schumana, v květnu roku 1950, na založení Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO), měl za cíl přispět k založení nadnárodní organizace a vlastnímu rozhodování ve věcech uhelného a ocelářského trhu. Na začátku evropské integrace byla hospodářská a zahraniční politika jednotlivých států oddělena (Fiala, Krutílek, Pitrová 2018: 722). Smlouva vstoupila v platnost 25. června 1952, zakládajícími státy se staly

Belgie, Francie, Lucembursko, Nizozemsko, Itálie a Spolková republika Německo. V roce 1950 francouzský premiér René Pleven představil návrh obranného společenství, který byl tvořen na základě francouzského ministra zahraniční Roberta Schumana. Tzv. Plevenův plán navrhoval vytvoření evropské armády tvořené členy společnosti ESUO, jež by byla odpovědná evropské vládě (Gavin 2010: 36). Neúspěch tohoto plánu vyústil k založení Západoevropské unie prostřednictvím Pařížských dohod 23. října 1954. Dohody vyřešily otázku zapojení Spolkové republiky Německa do evropské bezpečnostní a obranné politiky. Nebylo nutné hledat řešení v další integraci v oblastech bezpečnosti a obrany, protože v této době evropským státům byla zajištěna obrana a bezpečnost organizacemi NATO a Západoevropskou unií (Fiala, Krutílek, Pitrová 2018: 723).

Další krok k západoevropské integraci nastal v 60. letech francouzskými návrhy, tzv. Fouchetovými plány. Christian Fouchet navrhl společnou unii států, která by byla založena na mezivládní spolupráci a respektování identity členských států a jejich názorů; spolupráce v oblasti zahraniční a obranné politiky, kultury, vědy a ochrany lidských práv (CVCE 2016: 2). Plán byl odmítnut kvůli obavě z možné francouzské nadvlády. Druhý plán Foucheta spočíval v tom, aby byly poskytnuty Unii hospodářské pravomoci, které byly předtím výsadou Evropského společenství (CVCE 2016: 2). Kvůli politické krizi a neschopnosti evropských států se domluvit nebyly Fouchetovy plány přijaty a evropská integrace se proto neposunula ani o krok dopředu.

V roce 1969 na summitu v Haagu nastala další fáze řešení evropského sjednocení. Jednotliví ministři zahraničí členských států dostali za úkol vyřešit otázku sjednocení zemí (Fiala, Krutílek, Pitrová 2018: 724). Pracovní skupina pod vedením Etienna Davignona vypracovala možný obsah další spolupráce a položila základ vzniku Evropské politické spolupráce (EPS). 27. října 1970 v Lucemburku došlo k zahájení zahraničněpolitické spolupráce mezi členskými státy. EPS byla založena na mezivládním přístupu, protože s integrací zahraničněpolitických vztahů nesouhlasily všechny členské země (Dubský 2006:

18). Základním cílem EPS bylo dosažení sjednoceného postoje jednotlivých zemí, pro přijetí bylo třeba dosáhnout jednomyslného hlasování všech států společenství (Dubský 2006: 17 – 18). Toto hlasování se týkalo obecných a nekonfliktních témat. Změny v EPS přišly ze summitu v Paříži roku 1972. Zpráva se týkala komunikace mezi členskými státy a otázky vztahu Evropského společenství ke třetím zemím (Fiala, Krutílek, Pitrová 2018: 726). Zapojení Evropské komise do EPS znamenalo, že může zasahovat v případech přímo týkajících se Evropského společenství. Evropská rada, která byla založena v roce 1974, zastřešovala EPS a spojovala ji s agendou Evropského společenství (Dubský 2006: 20–21). Londýnská zpráva roku 1981 přinesla další zásahy do EPS. Nejvýznamnějším přínosem zprávy bylo zavedení mechanismu rychlé reakce v případě krize, který umožňoval svolat zasedání do 48 hodin (Fiala, Krutílek, Pitrová 2018: 729). Zpráva zdůrazňovala závazek vzájemné informovanosti států. Státy musely informovat Evropský parlament o nových strategiích zahraniční politiky (Dubský 2006: 21).

Jednotný evropský akt (JEA) je označován za průlomový dokument v evropské integraci. 17. února 1986 kvůli nesouhlasům na konferenci v Lucemburku dokument podepsalo 9 států z 12 (Beresnev 2010: 87). Ostatní tři země podepsaly dokument až 28. února. JEA formálně propojil agendy EPS se strukturou Evropského společenství. Evropská komise se podílí na řešení zahraničněpolitických otázek. Evropský parlament a Evropská komise jsou aktivně zapojeny do evropské politické spolupráce (Jednotný evropský akt 1986, článek 30). Jednotný evropský akt zmínil koordinace bezpečnosti jen na politické a ekonomické úrovni (Jednotný evropský akt 1986, článek 30).

Po pádu komunistických režimů roku 1989 se objevilo mnoho potenciálních bezpečnostních rizik. Země střední a východní Evropy se potýkaly se vzrůstajícím počtem vnitrostátních konfliktů a rostoucí nestabilitou. Bipolární konflikt přestal existovat a Evropské společenství dospělo k názoru, že používané nástroje pro zahraniční politiku přestaly fungovat v nově vzniklém systému. Roku 1992 byla přijata Smlouva o EU, která zapříčinila vznik Evropské unie a na

osnově pilířové struktury s odděleným druhým pilířem vznikla Společná zahraniční a bezpečnostní politika (SZBP). Nejednalo se o nový jev, ale o zahrnutí bezpečnostní politiky a obrany do integračního procesu a hlubokou reformu EPS (Dubský 2006: 30). Hlavními cíli SZBP bylo posilování bezpečnosti EU a jejich členských zemí, zabezpečení společných hodnot, zájmu a nezávislost EU, udržení míru a mezinárodní bezpečnosti v souladu se zásadami Charty OSN a Helsinského procesu (Smlouva o EU 1992, článek 21). Společná obrana vznikla jako další integrační krok smlouvy. Pro nástroj politiky byly přijaty společné akce a postoje přijímané jednomyslným rozhodováním všemi členskými státy v souladu s Evropskou komisí a Evropským parlamentem (Dubský 2006: 31).

Amsterodamská smlouva je výsledkem mezivládní konference, kde byla podepsána v říjnu 1997. Kvůli selhání politiky EU v Jugoslávii, smlouva posílila koordinaci zahraničně politických postupů členských zemí, zřídila funkci Vysokého představitele pro SZBP. Ten měl reprezentovat EU při řešení zahraničněpolitických otázek a taky se stal generálním tajemníkem Rady EU (Amsterodamská smlouva 1997, článek J.16). Byl zaveden nový způsob hlasování neboli „kvalifikovaná většina je vymezena jako podíl vážených hlasů zúčastněných členů Rady“ (Amsterodamská smlouva 1997, článek F.1). Smlouva upřesnila vztahy EU a ZEU. 1992 došlo k zahrnutí tzv. petersbergských úkolů ZEU do SZBP. Nástroje pro bezpečnostní a obrannou politiku jsou „mise k udržení míru a mise bojových jednotek k řešení krize, humanitární a záchranné mise“ (Amsterodamská smlouva 1997, článek J.7). Smlouva z Nice, jež byla podepsána v roce 2001, přinesla málo změn do SZBP. Smlouva potvrdila začlenění struktur ZEU do aparátu Evropské unie, a proto byla činnost ZEU v roce 2000 téměř pozastavena (Dubský 2006: 43–44). V důsledku čehož došlo k posílení bezpečnostní a obranné politiky samotné EU. Dílčí změny nastaly v rozhodování kvalifikovanou většinou. Týká se to jmenování zvláštního zástupce pro jednotlivé politické otázky a o uzavření vnější smlouvy k provedení společné akce nebo společného postoje (Fiala, Krutílek, Pitrová 2018: 774). Společná spolupráce mezi členskými státy se nemůže týkat otázek související

s vojenstvím nebo obranou (Smlouva z Nice 2001, článek 27b). Poslední změnou, která byla provedena touto smlouvou, bylo přejmenování Politického výboru na Politický a bezpečnostní výbor. Výbor vykonává kontrolu a strategické řízení při operacích k řešení krize (Smlouva z Nice 2001, článek 25).

Zatím poslední změny v SZBP byly provedené Lisabonskou smlouvou v roce 2007. Smlouva zrušila pilířovou strukturu a SZBP se stala samostatnou strukturou v rámci EU. Evropská unie v rámci SZPB nemůže přijímat žádná legislativní opatření a vede SZBP prostřednictvím vymezování obecných směrů, přijímáním rozhodnutí včetně akce a postojů, které Evropská unie musí přijmout a provést (Lisabonská smlouva 2007, čl. 12). Poslední bod, který souvisí s prováděním SZBP, je posílení spolupráce mezi členskými státy při provádění jejich politiky (Lisabonská smlouva 2007, čl. 12). Evropská rada a Rada určuje strategické zájmy a cíle prostřednictvím jednomyslného hlasování (Lisabonská smlouva, článek 11, odstavec 1). Taktéž Evropská rada rozhoduje o strategických cílech a zájmech EU v oblastech její vnější činnosti a také v otázkách SZPB (Lisabonská smlouva 2007, čl. 10b, odstavec 1). Evropská unie v rámci zásad a cílů své vnější politiky je založena „na rozvoji vzájemné politické solidarity mezi členskými státy“ (Lisabonská smlouva 2007, článek 11, odstavec 2).

Vysoký představitel pro SZBP, který byl zřízen Amsterodamskou smlouvou, byl změněn na Vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. Vysoký představitel zastupuje Unii v mezinárodních organizacích a konferencích (Lisabonská smlouva, článek 13a). Také vykonává SZBP spolu s členskými státy. Ve funkci vysokého představitele bylo propojeno po Lisabonské smlouvě několik složek: je hlavou Rady ministrů pro zahraniční věci a zároveň místopředsedou Evropské komise (Lisabonská smlouva 2007: čl. 9e). Je jmenován Evropskou radou na základě hlasování kvalifikovanou většinou se souhlasem předsedy Evropské komise (Lisabonská smlouva 2007: čl. 9e). Spolu s Komisí může podávat návrhy ohledně strategických cílů a zájmů EU, přispívat k rozhodnutí v rámci SZBP a podávat návrhy Radě v otázkách týkajících SZBP (Kováčová, Kuchyňková 2014: 224). Vysoký představitel je

zodpovědný Evropskému parlamentu, konzultuje a informuje Parlament o vývoji společné zahraniční a bezpečnostní politiky a o vývoji společné zahraniční a obranné politiky (Lisabonská smlouva 2007: čl. 21). Ve spolupráci s Politickým a bezpečnostním výborem provádí politickou kontrolu krizových řízení, což zahrnuje boj proti terorismu a pomoc třetím zemím v boji na jejich území (Lisabonská smlouva 2007: čl. 28b).

Vysoký představitel je členem a hlavou Evropských služeb pro vnější činnosti (ESVČ). ESVČ propojuje úředníky Evropské komise, Rady a členských států EU (Lisabonská smlouva 2007: 13a). Evropská služba pro vnější činnosti je diplomatický aparát, který spolupracuje se službami členských států a Vysoký představitel se opírá o její činnosti (Lisabonská smlouva, čl. 13a). V Lisabonské smlouvě není konkrétně popsána funkce ESVČ. Na základě rozhodnutí Rady z července 2010 došlo k přesnému vymezení organizace a fungování ESVČ. Podle rozhodnutí je ESVČ nezávislá instituce pod vedením Vysokého představitele (Úřední věstník Evropské unie 2010: čl. 1). Podporuje ve výkonu funkce Vysokého představitele, předsedy Evropské rady a Komise při provádění jednotlivých činností spadajících pod oblast vnějších vztahů (Úřední věstník Evropské unie 2010: čl. 3). Jedním z hlavních úkolů ESVČ je dohlížet, aby veškeré zahraniční aktivity EU byly jednotné a efektivní (Úřední věstník Evropské unie 2010: čl. 4). ESVČ propojuje generální sekretariát Rady, příslušná oddělení Komise a diplomatické služby členských států (Úřední věstník Evropské unie 2010: čl. 11).

Další instituce, která vznikla na základě Lisabonské smlouvy, je předseda Evropské rady. Předseda je zvolen Evropskou radou prostřednictvím kvalifikované většiny na funkční období trvající dva a půl roku, a může být zvolen dvakrát po sobě (Lisabonská smlouva 2007: 9b). Na základě dohody hraje reprezentativní a koordinující roli. Uvnitř Evropské rady připravuje a vede jednání, usiluje o soudružnost a konsensus a je zodpovědný Evropskému parlamentu (Lisabonská smlouva 2007: 9b, odstavec 6). Předseda Evropské rady

navenek reprezentuje EU v otázkách, které se týkají SZBP a které nejsou v kompetenci Vysokého představitele (Lisabonská smlouva 2007: 24).

2.1 Evropská politika sousedství

V souvislosti s rozšířením EU na východ v roce 2004 se otevřela možnost k navazování vztahů s novými sousedy. Podle Lisabonské smlouvy platí, že Evropská unie „rozvíjí se zeměmi ve svém sousedství výsadní vztahy s cílem vytvořit prostor prosperity a dobrých sousedských vztahů, založený na hodnotách Unie a vyznačující se úzkými a mírovými vztahy spočívajícími na spolupráci“ (Lisabonská smlouva 2007: 7a). Evropská politika sousedství (ENP) je nástrojem zahraniční politiky EU pro stabilní ekonomiku, politiku a sociální prostředí. Politika je založena na společných hodnotách, kterými jsou demokracie, právní stát, lidská práva, rozvoj, tržní ekonomika a dobře fungující veřejná správa (Hlaváček, Kuta 2009: 2). Evropská unie a hlavy států partnerských zemi rozhodují o přijetí jakéhokoliv dokumentu.

První zmínka o ENP se objevila v roce 2003 ve sděleních Evropské komise „Širší Evropa – sousedství: nový rámec vztahů s našimi východními a jižními sousedy“ a „Strategie ENP“. Komise nastínila hlavní cíle a mechanismy spolupráce ENP. Komise také uspořádala průzkumné rozhovory s partnery ve východní Evropě a jižním Středomoří, kteří mají platné dohody o partnerství a spolupráci nebo dohody o přidružení (Communication from the Commission 2003). Rozhovory potvrdily zájem o Evropskou politiku sousedství a zjistily priority, na které je potřeba se soustředit.

V roce 2004 vznikla Evropská politika sousedství. Jde o rozšíření ekonomické a politické vazby EU s členskými státy ENP, ale nepředpokládá se, že by do EU někdy vstoupily. Členskými státy jsou Alžírsko, Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Egypt, Gruzie, Izrael, Jordánsko, Libanon, Libye, Moldavsko, Maroko, Palestina, Sýrie, Tunisko a Ukrajina. K jejím cílům patří

podpora stability a bezpečnosti prostřednictvím spolupráce s členskými státy v oblasti rozvoje, protiteroristické otázky a zamezování šíření zbraní (Jongberg, Damen, Legrand 2018: 2). Základem pro zajišťování bezpečnosti a stability je zvyšování ekonomické prosperity členských států ENP. Probíhá to podporou reforem jejich hospodářství a vytvářením dalších podmínek pro rozvoj (Kuchyňková, Sychra 2014: 285). První změna v politice ENP proběhla v roce 2011 kvůli politickému vývoji v arabských zemích. ENP se začala více soustředit na hospodářský rozvoj, na udržení a stabilitu demokracie (Fiala, Krutílek, Pitrová 2018: 791). Součástí udržení a stability demokracie jsou svobodné volby, boj s korupcí, svoboda shromažďování, nezávislost soudnictví atd. (Jongberg, Damen, Legrand 2018: 1). Evropská unie představila návrh „více za více“, ve kterém upozornila na spolupráci s těmi zeměmi, které dosahují většího pokroku k demokracii (Jongberg, Damen, Legrand 2018: 1). Na základě toho v roce 2015 Evropská komise zahájila konzultace, kde bylo hlavním cílem zohlednit úsilí partnerských zemí.

Spolupráce mezi ENP a členskými státy je navázaná na uzavřené dohody o partnerství a spolupráci. Dohoda zahrnuje spolupráci v oblastech politického, hospodářského a obchodního dialogu a také v oblasti investic a kulturní spolupráce. V rámci dohody vzniklo několik institucí, které napomáhaly k naplňování cílů. Rada pro spolupráci dohlíží na dodržování dohody, zkoumá otázky, které vznikají v rámci dohody. Rada pro spolupráci je složena z členů Rady a Komise EU na jedné straně a členů vlády členského státu na straně druhé. Další institucí je Parlamentní výbor pro spolupráci. Jedná se o fórum, kde se setkávají poslanci parlamentu členského státu a poslanci Evropského parlamentu dvakrát ročně a probírají otázky týkající se spolupráce. Poslední institucí je Výbor pro spolupráci, který je pomocnou institucí Rady pro spolupráci. Přípravuje zasedání Rady pro spolupráci a zajišťuje, jak budou daná zasedání probíhat. Výbor pro spolupráci je složen ze zástupců členů Rady EU a Evropské komise na jedné straně a zástupců vlády členského státu na straně druhé.

Základ pro realizaci ENP je Akční plán. Tento plán se soustřeďuje na specifické problémy zapojených států a stanovuje program politických a hospodářských reforem (European Union External Action 2016a). Plán stanovuje priority pro období 3 až 5 let. Obsah každého Akčního plánu je uzpůsoben situaci, zájmům, potřebám a možnostem každé země zapojené do ENP. Kapitoly všech plánů jsou stejné: politický dialog a reformy; ekonomická a sociální spolupráce a rozvoj; otázky související s obchodem, tržními a regulačními reformami; spolupráce v oblasti justice, svobody a otázky bezpečnosti; doprava, energie, informační společnost, životní prostředí, výzkum a vývoj; mezilidské kontakty, občanská společnost, vzdělání, veřejné zdraví atd. ENP poskytuje finanční prostředky členským státům prostřednictvím Evropského nástroje sousedství a také prostřednictvím Nástrojů sousedství pro občanskou společnost (Fiala, Krutílek, Pitrová 2018: 791). Evropská komise každý rok zveřejňuje zprávu o pokroku, kde hodnotí bilaterální vztahy EU s partnerskou zemí. Zpráva také slouží k formulaci Akčního plánu a upřednostňování konkrétních změn pro partnerskou zemi.

Evropská politika sousedství se rozděluje na dva směry: Východní partnerství a Unii pro Středomoří. Východním partnerstvím se budu zabývat v další části podkapitoly. Unie pro Středomoří vznikla na Pařížském summitu v roce 2008. Byla iniciována prezidentem Francie Nicolasem Sarkozym a zeměmi jižní Evropy. Je to projekt regionální spolupráce EU a patnácti partnerskými státy. Důležitými směry spolupráce jsou oblasti ekonomické a energetické spolupráce, vodní politika, vzdělávání, podpora malých a středních podniků, budování infrastruktury a boj s klimatickými změnami (Landovský 2013: 136). Summit Unie pro Středomoří se koná každé dva roky. Každý rok se sházejí ministři zahraničních věcí partnerských zemí.

Na vývoji ENP se podílelo několik států EU. Francie stojí za iniciativou vzniku Unie pro Středomoří a aktivně se zapojuje do konfliktů v partnerských zemích jako zprostředkovatel řešení. Německo podporuje ENP jako ústřední prioritu zahraniční politiky EU. Během svého předsednictví v Radě EU, Česká

republika podporovala program Východního partnerství a první summit proběhl na její půdě. Prioritou ČR v zahraniční politice jsou lidská práva a demokracie. Snaží se rozšířit tyto priority i na další státy východní Evropy a Jižního Kavkazu. Polsko, prostřednictvím ENP, prohlubuje vztahy se svými sousedy Běloruskem, Moldavskem a Ukrajinou. (Lippert 2008: 4–7).

2.2 Východní partnerství

Myšlenka prohlubování vztahů se státy východní Evropy a Jižního Kavkazu vznikla po rozšíření EU v roce 2004. Nestabilní situace v těchto regionech může ovlivnit situaci v EU. Východní partnerství vzniklo za účelem prohloubit vztahy EU s východními sousedy, mezi které patří: Arménie, Ázerbájdžán, Bělorusko, Gruzie, Moldavsko a Ukrajina.

Iniciativa o založení Východního partnerství vzešla od Švédska a Polska na zasedání Evropské rady v březnu 2008. Projekt získal rychle potřebnou podporu a 28. května 2008 byl schválen Evropskou radou. Východní partnerství bylo zahájeno na summitu v Praze v roce 2009. Dvakrát ročně se konají summity za účasti hlav států a vlád EU, členských zemí a členů Evropské komise, parlamentu a Evropské služby pro veřejné činnosti (Jongberg, Damen, Legrand 2018: 3). Druhý summit se konal ve Varšavě v roce 2011. Na summitu došlo k rozdílnému pohledu na otázku lidských práv, kde představitelé Východního partnerství odmítli podepsat deklaraci potvrzující nedodržování základních lidských práv a svobod v Bělorusku (Landovský 2013: 137). Na čtvrtém summitu, jenž se konal v roce 2015 v Rize, byly stanoveny priority spolupráce: silná ekonomika, silnější správní instituce, posílení konektivity v oblasti dopravy, energetiky a životního prostředí, posílení občanské společnosti a zvyšování kontaktů mezi lidmi (Jongberg, Damen, Legrand 2018: 3). V souladu s těmito prioritami Evropská unie schválily její členské státy a partnerské země na

summitu v Bruselu v roce 2017 dvacet závěrečných dokumentů, které stanovily jasný pracovní plán s plánovaným dosažením výsledků do roku 2020.

Východní partnerství je založeno na stejných hodnotách jako ENP. Hlavními cíli partnerství jsou urychlení politického sblížení a prohloubení hospodářské integrace, podpora reforem v partnerských zemích, pomoc při rozvoji užších vazeb mezi partnerskými zeměmi a podpora ze strany EU v regionálním rozvoji (Rada EU 2009: 6). K dosažení vytyčených cílů budou prováděny opatření na bilaterálních a multilaterálních úrovních. Na bilaterální úrovni budou rozšířeny smluvní vztahy, což zahrnuje nové dohody o přidružení a dohody o dvoustranných prohloubených a komplexních zón volného obchodu (Rada EU 2009: 7). Podmínkou pro novou dohodu je členství ve Světové obchodní organizaci (WTO). Cílem toho programu je zlepšit správní kapacity partnerské země a pomoc ze strany EU v technické a odborné přípravě, případně pomoc se zvolením a aplikací vhodných inovačních opatření (Rada EU 2009: 7). Dalším cílem bilaterální spolupráce je zjednodušení vízového režimu. Posledním bodem ve spolupráci je energetická bezpečnost. Zde se jedná zejména o dlouhodobé perspektivě spolupráce prostřednictvím stabilní a bezpečné přepravy energie (Rada EU 2009: 8).

Multilaterální úroveň se týká priorit, které byly stanoveny na summitu v Rize. Také multilaterální spolupráce umožňuje otevřený a svobodný dialog k naplnění cílů partnerství, který funguje na základě společných rozhodnutí EU a partnerských zemí (Rada EU 2009: 8). Dialog se odehrává na fóru, kde partnerské země mohou představit pokroky v transformaci, reformách a modernizaci své země (Rada EU 2009: 8).

Parlamentní shromáždění Euronest zastupuje Evropský parlament na fóru pro setkání zástupců EU a všech členů Východního partnerství, s výjimkou Běloruska kvůli nedemokratičnosti Národního shromáždění. Je parlamentní složkou Východního partnerství a bylo vytvořeno v roce 2011. Hlavními cíli Euronestu jsou setkávání parlamentů členských států Východního partnerství a Evropského parlamentu, posilování kontaktů mezi lidmi, podporování aktivní

účasti občanské společnosti a zapojování do kulturního dialogu (Delegace Evropský parlament 2011).

3 Evropská politika sousedství na Jižním Kavkaze

Zvýšený zájem EU o státy Jižního Kavkazu je vysvětlen rozšířením EU jako takové, která nyní zahrnuje i státy oblasti Černého moře. Členové EU mají zájem o rozšíření svého vlivu na jihokavkazský region, který je považován nejen za strategicky důležitý energetický trh, ale také za geograficky a ekonomicky výhodný dopravní koridor. Rovněž Jižní Kavkaz poskytuje přímý přístup k zdrojům Kaspického moře, Íránu, Střední Asie a Číny. Tím pádem roste význam Kavkazu pro stabilitu a bezpečnost Evropy. EU zavádí programy spolupráce se státy Jižního Kavkazu od doby, kdy získaly nezávislost v 90. letech 20. století.

Hlavní prioritou sociálně-ekonomické oblasti kavkazské politiky EU je rozvoj tržního hospodářství a vytvoření podnikatelského prostředí, které je atraktivní pro evropské investory. Za účelem pomoci zemím Kavkazu jsou v rámci technické pomoci Evropské unie prostřednictvím programu TACIS vydávány značné finanční prostředky. Prioritou programu je rozvoj tranzitní trasy mezi Černým a Kaspickým mořem, Střední Asií a zeměmi Kavkazu s cílem optimalizovat využití dopravních cest (Thim 2008: 61–62). Navíc se realizuje projekt TRACECA. Cílem Evropské unie je politicky a ekonomicky podporovat mladé státy; poskytnout jim alternativní přístup na evropské a asijské trhy; podporovat jejich rozvoj prostřednictvím zlepšení dopravních systémů; využívat projekt k přilákání finančních prostředků z mezinárodních finančních institucí do ekonomik těchto zemí; propojit trasy TRACECA s evropskou dopravní sítí (TRACECA 1998).

Oblast Jižního Kavkazu je důležitá pro Evropu svým energetickým potenciálem. Perspektivy na výrazné zvýšení produkce ropy v oblasti Kaspického moře a očekávaný nárůst jeho role ve světovém zásobování energií předurčují zvláštní zájem Evropy o tento region. Účelem programu INOGATE je poskytovat technickou pomoc při údržbě a správě ropovodů a plynovodů v zemích Společenství nezávislých států (SNS), jakož i vypracování nových tras pro přepravu kaspické ropy do Evropy (Thim 2008: 61–62). Nástroj evropského

sousedství (ENPI), který začal fungovat v lednu 2007, nahrazuje program technické pomoci TACIS.

Zapojení zemí Jižního Kavkazu do programu Evropské politiky sousedství znamená, že Evropská unie má více nástrojů a finančních zdrojů, které těmto zemím pomohou rozvíjet se v evropském směru. S pomocí ENP má EU v úmyslu podporovat hospodářský, sociální a politický rozvoj regionu. V případě tří států Jižního Kavkazu je Evropská politika sousedství příležitostí změnit svou zahraniční politiku, mít protiváhu vůči Rusku, jakož i novou formu podpory (Simão 2012: 196). Oblast Jižního Kavkazu výrazně zaostává za evropskými standardy v rozvoji demokracie a občanské společnosti a úrovni hospodářského rozvoje.

3.1 Arménie

Integrace do evropských struktur je prioritou zahraniční politiky Arménie, což potvrzuje spolupráce s EU, Radou Evropy, NATO a dalšími organizacemi. Zájem EU o Arménii je patrný v tom, že se snaží omezit vliv Ruska na arménském území (Simão 2012: 197). Jednou z hlavních překážek hospodářského rozvoje Arménie je, že země není bohatá na přírodní zdroje a nemá dobře rozvinutý průmysl. To se projevuje zejména v téměř úplné závislosti Arménie na ruských dodávkách plynu a ropy. EU poskytuje Arménii pomoc prostřednictvím řady programů, jako je TACIS, zajišťování potravin, nouzová finanční pomoc, humanitární pomoc a Evropská iniciativa pro demokracii a lidská práva.

Všechny rozsáhlé ekonomické projekty v Jižním Kavkazu obcházejí Arménii. Na území Arménie chybí velké projekty realizované místní vládou. Proto Arménie podniká kroky k tomu, aby se přiblížila k EU.

Spolupráce mezi EU a Arménií začala již v roce 1996, kdy byla podepsána dohoda o partnerství a spolupráci. Dohoda vstoupila v platnost v červnu 1999 na deset let. Na základě Dohody se Arménie od roku 2004 účastní Evropské politiky sousedství. Akční plán, který vstoupil v platnost v roce 2006, stanovil pro Arménii takové kroky, kterými jsou demokratizace, reformy, důraz na lidská práva, boj proti chudobě, řešení konfliktu, korupce a energetika (Hamulák, Chochia 2014: 137). Pro Arménii je nejdůležitější program ENP, který umožňuje přechod od spolupráce k integraci s EU v určitých oblastech a rozšíření oblasti dvoustranného dialogu. V roce 2009 Arménie ratifikovala smlouvu o Východním partnerství, která je zásadním přínosem pro rozvoj země. V roce 2009 Evropská Komise vydala první Zprávu o pokroku Arménie v Evropské politice sousedství. Ve zprávě je uvedeno, že Arménie dosáhla pokroku v klíčových oblastech akčního plánu ENP. Byl zahájen pravidelný dialog o lidských právech, řešení vnitřní krize po prezidentských volbách v roce 2008, změny v trestním zákoníku, provedla reformy v oblastech finanční a hospodářské soutěže, pozitivní pokroky v boji proti korupci a posílení úlohy ochránce lidských práv (European Commission 2010a: 2). Na jednání o mírovém řešení konfliktu s Ázerbájdžánem o Náhorní Karabach nebylo dosaženo významného pokroku a situace zůstává nestabilní. Stejně tak ve vztazích s Tureckem nebyly dosaženy značné výsledky. Arménie dostala doporučení pro vylepšení situace v zemi, které se týkají volebního prostředí, svobody tisku a médií, soudního systému a spolupráce mezi vládnoucí politickou stranou a opozičními skupinami (European Commission 2010a: 3).

Během tří let, od roku 2010, probíhaly jednání o Dohodě o přidružení mezi EU a Arménií. Měla to být pokročilejší dohoda mezi oběma zeměmi a zahrnovala v sobě komplexní zónu volného obchodu (European Commission 2014). Avšak Arménie v roce 2013 odmítla dohodu s EU. Požádala o vstup do celní unie s Ruskem, Běloruskem a Kazachstánem. Na základě požadavku v říjnu 2014 Arménie podepsala smlouvu o vstupu do Eurasijské ekonomické unie, která vstoupila v platnost v lednu 2015. V roce 2014 byla ratifikovaná dohoda o usnadnění udělování víz s EU a zanedlouho vstoupila v platnost. EU poskytla

Arménii celní výsady stanovené GSP +. Tento program se vztahuje na všechny hlavní zboží vyvážené Arménií do EU.

Po tomto rozhodnutí Arménie zahájila EU řadu vyjednávání pro jejich budoucí vztahy a o nové společné dohodě. Jednání byla úspěšně ukončena na Bruselském summitu v roce 2017, kde byla podepsána Dohoda o komplexním a posíleném partnerství (CEPA). Arménský parlament schválil dohodu 11. dubna 2018. CEPA prohlubuje vztahy EU a Arménie v politických, obchodních a jiných oblastech společného zájmu. Byly vytyčeny nové cíle, které zahrnují hospodářský, politický a institucionální rozvoj, usilují o posilování a chránění míru a stability, jak na regionální, tak i na mezinárodní úrovni (Úřední věstník Evropské unie 2018: 7). Dále posilovat dodržování lidských práv, svobod a mezilidských vztahů a spolupráce v rámci obchodu (Úřední věstník Evropské unie 2018: 7).

3.2 Ázerbájdžán

Od vyhlášení nezávislosti vede Ázerbájdžán několik směrů zahraniční politiky, což znamená vyvážený rozvoj vztahů se svými hlavními partnery. Za hlavní partnery považuje Rusko, EU, USA, Turecko, Írán a další sousedy v oblasti Kaspického moře. Činnost Evropské unie v Ázerbájdžánu se projevuje v různých formách: humanitární pomoc, činnost různých vzdělávacích projektů, pomoc nevládním organizacím, rozvoj společných hospodářských projektů atd. EU má zájem o hospodářskou spolupráci s Ázerbájdžánem, který je dodavatelem energie a významnou tranzitní zemí.

Aktivity unie se konají pod sloganem globalizace, demokratizace a liberalizace. Spolupráce mezi EU a Ázerbájdžánem začala v roce 1996 Dohodou o partnerství a spolupráci, která vstoupila v platnost v 1999. Dohoda je stejná se všemi kavkazskými státy. Dohoda stanovila širokou škálu spolupráce v oblasti politického dialogu, lidských práv, obchodu, investic, ekonomiky, legislativy a

kultury (Partnership and Cooperation Agreement EU – Azerbaijan, čl. 1). Značná pozornost byla věnována interakci partnerů v ekonomické oblasti. Právě bohatství Kaspického moře předurčilo velký zájem EU o posílení spolupráce s Ázerbájdžánem v odvětví ropy a zemního plynu.

Ázerbájdžán, jako všechny kavkazské země, se účastní Evropské politiky sousedství od roku 2004 a Východního partnerství od roku 2009. Spolupráce v rámci ENP vedle politického dialogu zahrnuje také hospodářské, sociální, domácí a právní otázky. Akční plán, který byl podepsán v roce 2006, stanovuje základní priority Ázerbájdžánu. Byl předpokládán určitý podíl účasti na vnitřním trhu Evropské unie; politické, hospodářské a administrativní reformy; proces integrace a liberalizace s cílem zajistit volný pohyb občanů, zboží, služeb a kapitálu; účinný politický dialog a spolupráce s členskými státy EU; energetická spolupráce; demokratickou transformaci, ochranou lidských práv, boj proti korupci a posilováním dvoustranných a regionálních vztahů (European Union External Action 2016b: 2). Jedním z důležitých ustanovení dokumentu byla účast EU na mírovém urovnání konfliktu v Náhorním Karabachu podporou úsilí Minské skupiny OBSE s využitím Rady bezpečnosti OSN. Také posílení dialogu EU se státy, které se zajímají o politické urovnání konfliktů a stability v Jižním Kavkaze. Evropská komise ve Zprávě o pokroku uvedla, že země dosáhla významného pokroku v sociálních a hospodářských oblastech, inflace a energetice, ale problémy zůstávají v otázkách lidských práv, svobody tisku a vstupu do WTO (Hamulák, Chochia 2014: 143).

Dodržování stanovené strategie o energetické spolupráci bylo potvrzeno v Memorandu o porozumění podepsaném dne 7. listopadu 2006. Jeho cílem bylo rozšíření energetického partnerství mezi EU a Ázerbájdžánem. Důsledkem memoranda bylo dosažení větší integrace Ázerbájdžánu na evropský energetický trh, zvýšení energetické bezpečnosti EU prostřednictvím dodávek z oblasti Kaspického moře a podpora rozvoje energetického sektoru v Ázerbájdžánu (Memorandum of Understanding on a Strategic Partnership EU – Azerbaijan 2006, 4-5). Podle Memoranda byly vytvořeny příznivé podmínky pro rozšíření

aktivit Evropské investiční banky v Ázerbájdžánu. Dne 8. května 2009 podepsala Evropská unie prohlášení o projektu výstavby plynovodu Nabucco s Ázerbájdžánem, Gruzíí, Tureckem a Egyptem. Problémy v procesu vyjednávání o statusu Kaspického moře, nerozhodnost zemí, neochota a obava o zhoršení vztahu s Ruskem, existence alternativních projektů, však pozastavily jeho provádění. Po selhání první verze projektu Nabucco se místo toho objevil nový návrh. V lednu 2011 v Baku předseda Evropské komise a prezident Ázerbájdžánu podepsali prohlášení o „Jižním plynovodním koridoru“. Projekt je strategickou iniciativou pro přepravu zdrojů plynu z Kaspického regionu, Střední Asie a Středního východu na evropské trhy (EU Neighbours Library 2011).

Jednání o nové dohodě o přidružení začalo v roce 2010. Trvalo však několik let, než dospělo ke konečnému výsledku. Mezitím Ázerbájdžán podepsal v roce 2013 dohodu o zjednodušení vízového režimu s EU, která vstoupila v platnost v 2014. Během jednání došlo k neshodám kvůli nedodržováním lidských práv ze strany Ázerbájdžánu. Oficiálně bylo jednání o dohodě o přidružení zahájeno 7. února 2017. Dohoda v sobě zahrnuje otázky demokracie, politické, obchodní, energetické, základních práv a svobod, právního státu a ustanovení o SZBP (Legrand, Jérôme 2018: 4). V roce 2018 došlo k završení jednání dohody o přidružení mezi EU a Ázerbájdžánem. Byly vytvořeny čtyři oblasti spolupráce v rámci dohody: posílení institucí a práv; rozvoj ekonomiky a trhu; komunikace, životní prostředí a energetická účinnost; komunikace mezi lidmi (European Union External Action 2018). Dohoda o přidružení byla formálně schválena EU a Ázerbájdžánem, ale ještě musí vstoupit v platnost.

3.3 Gruzie

Ze všech zemí SNS má Gruzie nejjasnější směr pro sblížení se Západem a Evropou. Vstup do Evropské unie je dlouhodobě považován za hlavní úkol zahraniční politiky země. Gruzie podporuje všechny iniciativy EU zaměřené na

rozšíření své spolupráce se svými východními sousedy. Také důsledněji než ostatní členové SNS provádí doporučení od EU. Gruzie je mostem pro obchod a komunikaci mezi Kavkazem, Střední Asií a Evropou. Vzhledem ke své strategické poloze Gruzie může poskytnout Evropě přímý přístup ke zdrojům Ázerbájdžánu, Střední Asie a Kaspického moře. Gruzie se snaží stát se tranzitní zemí s cílem získat hospodářský zisk a vyřešit své energetické problémy (Glinkina 2007: 123).

V březnu 1990 Gruzie vyhlásila svou nezávislost na SSSR. Evropská unie byla jednou z prvních, která pomohla Gruzii. Tato pomoc byla humanitární povahy a byla určena k uspokojení naléhavých a životně důležitých potřeb obyvatelstva a později získala širokou technickou a finanční podporu. V roce 1995 bylo otevřeno Regionální zastoupení EU v Tbilisi, což přispělo k těsné spolupráci mezi Gruzii a institucemi EU v monitoringu a koordinaci v konfliktních oblastech (Hamulák, Chochia 2014: 136). V roce 1996 byla podepsána Dohoda o partnerství a spolupráci, která vstoupila v platnost v červenci 1999.

Začátkem nového tisíciletí vztahy mezi Gruzii a EU prošly vlnou krizi a nebezpečí. Důvodem bylo neochota tehdejší gruzínské vlády provést demokratizaci, velká korupce a v neposlední řadě také nestabilní vnitropolitická situace. Vrcholem byla vražda a únos dvou zástupců EU, což přineslo změny politiky EU vůči Gruzii. Růžová revoluce, jež se odehrála v listopadu 2003, a nástup nové vlády se staly novým impulzem pro prohloubení vztahů. Zapojení Gruzie do ENP a Východního partnerství zvýšilo možnost reforem ve státě. Akční plán umožnil prohloubení politických vztahů, integrace, ekonomiky, demokratizace, obchodu, boje proti korupci, chudobě, svobody slova a práva (Hamulák, Chochia 2014: 136). Zpráva o pokroku z roku 2009 uvádí, že Gruzie dosáhla významného zlepšení v oblasti právního státu, boje s korupcí soudní reformy a podnikání (European Commission 2010b: 2). Stále ale musí usilovat o demokratické reformy a demokratické instituce, snížení chudoby, zaměstnanosti, sociální politika a svobody medií (European Commission 2010b: 2). V otázce

národnostních menšin Gruzie odmítla podepsat Evropskou chartu regionálních či menšinových jazyků. Přijala novou strategii o národnostních menšinách, která neodpovídá Úmluvě Rady Evropy o ochraně národnostních menšin (Hamulák, Chochia 2014: 143). V ekonomické oblasti je EU hlavním západním obchodním partnerem Gruzie a zdrojem investičního kapitálu. Program TACIS přispěl k přechodu země na tržní ekonomiku, a to především díky legislativním reformám a podpoře Gruzie při vstupu do WTO (Glinkina 2007: 124). V roce 2006 byla dokončena výstavba ropovodu Baku-Tbilisi-Ceyhan a Jižního plynovodního koridoru, který se stal hlavním investičním projektem vybudovaným v zemi po nezávislosti.

V červnu 2014 došlo k podepsání Dohody o přidružení včetně Hluboké a komplexní zóny volného obchodu (DCFTA), která vstoupila v platnost v červnu 2016. Dvě oblasti komunikace byly uznány za prioritní: politický dialog a hospodářské interakce. Politický dialog v sobě zahrnuje podporu společných zájmů a úzké vzájemné vazby; posílení dialogu; přispívání k posílení demokracie, politické a hospodářské institucionální stability v Gruzii; podpora a zachovávání míru a stability na regionální a mezinárodní úrovni; mírové řešení konfliktů; posílení v oblasti svobod, lidských práv a bezpečnosti (Official Journal of the European Communities 2014: 7). Hospodářská interakce umožňuje postupnou hospodářskou integraci Gruzie do vnitřního trhu EU (Official Journal of the European Communities 2014: 7). Ve stejném roce pokračoval dialog o uvolnění vízového režimu, který byl započat Dohodou o zjednodušení vízového režimu v roce 2011. Evropská komise předložila návrh na uvolnění vízového režimu pro občany Gruzie. V prosinci 2016 Evropský parlament a Rada dosáhly dohody v této otázce a v březnu 2017 mohli gruzínští občané cestovat do států EU bez překážek, s výjimkou Velké Británie a Irsko (Rada EU 2017). Zavedení krátkodobé návštěvy bez víz do evropského prostoru řeší několik problémů najednou: umožňuje kdykoliv zastavit převážně nekontrolovaný tok gruzínských migrantů do EU; ujišťují gruzínskou vládu v dlouhodobých vztazích s evropskými partnery a slouží jako důležitý základ pro integraci Bruselu a Tbilisi.

4 Charakter politiky EU vůči jihokavkazským kvazistátům

Jednou z hlavních priorit EU na Jižním Kavkaze je řešení konfliktů. Spolu s Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE) a Organizací spojených národů (OSN) se snaží o dosažení míru v tomto regionu. Prostřednictvím asistenčních projektů EU potvrdila svou politickou závaznost v řešení konfliktů na podporu činností OSN a OBSE. V EU existují nástroje pro řešení konfliktů a často se odkazují na kompetence různých struktur. V rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky existuje oddělení pro předcházení konfliktů a krizové řízení. Po vytvoření společné bezpečnostní a obranné politiky byly zřízeny jednotky rychlé reakce. Vznikly v únoru 2001 a jsou určeny pro krátkodobé intervence, také zahrnují využití takových nástrojů, jakými jsou monitorování lidských práv, voleb, stavební instituce, podpora médií, správa hranic, humanitární mise, vybavení, policejní výcvik, zprostředkování a humanitární pomoc v mimořádných situacích (European Union Union External Action 2016d).

V červenci 2003 jmenovala Rada EU zvláštního zástupce pro Jižní Kavkaz. Byl to zkušený finský diplomat Heikki Talvitie, který působil v regionu do roku 2006. Jeho mandát zahrnuje stimulování regionální spolupráce v boji proti společným hrozbám terorismu a organizovaného zločinu; pomoc předcházet konfliktům a normalizovat situaci v konfliktních oblastech; usnadnit řešení konfliktů, zejména prostřednictvím podpory stávajících mechanismů ze strany EU (European Union External Action 2016c). Hlavní úloha zvláštního zástupce je podpora činnosti OSN a OBSE v konfliktech, avšak bez přímého zapojení do procesu (Knotte 2015: 14). Jeho nástupce byl Peter Semneby, který byl aktivnější v politické bezpečnosti. On působil v regionu do roku 2011. Semneby přišel s návrhem „Non-recognition and engagement“, který se skládal ze dvou pilířů: první pilíř spočíval v podpoře dodržování územní celistvosti Gruzie ze strany EU, druhý pilíř spočíval v tom, že EU má zájem na zapojení evropské politiky a jejích hodnot do Jižní Osetie a Abcházie (Semneby 2012). Tato politika vytvořila

prostor, ve kterém Evropská unie mohla spolupracovat s kvazinezávislými územími. Další zástupci jsou Philippe Lefort, Herbert Salbe a Toivo Klaar.

Pro pomoc v řešení konfliktu vznikly instituce, které se zabývají konkrétními konflikty. Jedním z těchto konfliktů je konflikt v Náhorním Karabachu, na základě kterého vznikla Minská skupina OBSE. Úkolem Minské skupiny je podporovat probíhající dialog a jednání o mírovém řešení konfliktu (Ditrych 2006: 36). Stálými členy Minské skupiny jsou v současné době Ázerbájdžán, Arménie, Bělorusko, Německo, Itálie, Rusko, USA, Turecko, Finsko, Francie a Švédsko. Institut spolupředsedů Minské skupiny OBSE byl zřízen 6. prosince 1994 rozhodnutím summitu OBSE v Budapešti. Spolupředsedy Minské skupiny jsou Rusko, USA a Francie. Osobním zástupcem úřadujícího předsedy OBSE je stálý zástupce OBSE v konfliktní zóně, jehož jednou z hlavních funkcí je vykonávat pozorovatelskou misi k zachování režimu příměří (OSCE 1995).

Monitorovací mise EU (EUMM) vznikla v důsledku vypuknutí války v Gruzii roku 2008. Jeho cílem je sledovat dodržování příměří, jež bylo uzavřeno v důsledku srpnové války, a také přispět ke stabilizaci situace (Paul 2015: 37). EUMM pořádá zasedání v rámci Mechanismu prevence a reakce na incidenty. Taková setkání poskytují účastníkům na obou stranách administrativní hranice možnost diskutovat s ostatními o bezpečnostních otázkách a dalších otázkách ovlivňujících životy místních obyvatel (Official Journal of the European Union 2008: 27). Monitorovací mise EU v Gruzii je neozbrojená a civilní. Kromě EUMM pro mírové účely v Gruzii od EU působí: zvláštní zástupce EU pro Jižní Kavkaz a krizi v Gruzii a delegace Evropské komise.

V akčních plánech mezi EU a danou zemi je řešení konfliktu zapojeno do prioritní oblasti. Když budeme porovnávat plány Arménie a Ázerbájdžánu, kde jde spor o stejné území, můžeme vidět rozdílný přístup EU k té otázce. Akční plán Ázerbájdžánu umístil na první místo řešení konfliktu v Náhorním Karabachu. V akčním plánu Arménie je této otázce věnovaná až 7. prioritou.

V plánu Gruzie je řešení vnitřních konfliktů věnovaná 6. priorita. V bezpečnostní politice EU hraje vyřešení konfliktu na Jižním Kavkaze jednu z nejdůležitějších rolí v bezpečnosti a stabilitě Evropy.

Evropský parlament přijal čtrnáct usnesení vůči Jižnímu Kavkazu, které se týkaly konfliktních situací v regionu. Ve všech usneseních Parlament kladl důraz na řešení konfliktu mírovou cestou v souladu s mezinárodním právem. Přiznal územní celistvost Gruzie a Ázerbájdžánu, také právo na sebeurčení národu Arménie. Žádá, aby strany konfliktu dodržovaly stanoviska, která byla přijata dohodami o příměří. Odsuzuje Rusko ve vojenské aktivitě na území Gruzie a uznání separatistických regionů Jižní Osetie a Abcházie. Žádá Rusko, aby zmírnil svojí politiku v těchto regionech a nebránil při vyjednávání o míru. Evropským parlamentem byla přijata usnesení po válce v Gruzii, kde parlament odsoudil Rusko kvůli eskalaci konfliktu a porušení Helsinského závěrečného aktu. Parlament plně podporuje Minskou skupinu OBSE a Monitorovací misi v Gruzii v jejich aktivitách při řešení konfliktu. V otázce týkající se Náhorního Karabachu žádá Arménii a Ázerbájdžán o zmírnění své politiky vůči druhému státu, snahu o vyřešení konfliktu, dodržování Madridských principů a spolupráci s Minskou skupinou OBSE.

Parlamentní shromáždění Euronest přijalo několik usnesení o bezpečnostní otázce Východního partnerství. V usneseních se domnívá, že EU by se mohla více zapojit do řešení konfliktu v regionu a věnovat mu více pozornosti. Odsuzuje Rusko pro jeho okupování gruzínského území a žádá odvolání uznání Jižní Osetie a Abcházie. Vyzývá strany konfliktu k mírovému řešení, kde je potřeba dodržovat ustanovené dohody o přidružení mezi Ruskem a Gruzie po válce v roce 2008, také Arménie a Ázerbájdžánu kvůli Náhornímu Karabachu v roce 1994.

Evropská komise poskytuje konfliktním regionům finanční prostředky. Zahrnují politické a ekonomické programy, které se týkají budování státních institucí a právního státu, rozvoj občanské společnosti, ekonomické reformy,

podporu lidských práv a svobod, demokracie, post-konfliktní rehabilitace, investiční a rozvojové projekty.

4.1 Náhorní Karabach

Ve druhé polovině 80. let došlo v SSSR k několika změnám pod heslem perestrojky. Arménie, s pomocí silné arménské diaspory v zahraničí a s využití glasnosti a demokratizace, opět předložila územní nároky na oblast Náhorního Karabachu. Konflikt v Náhorním Karabachu vypuknul v roce 1988 mezi Ázerbájdžánem a Arménií. Od 80. let se tyto země postsovětského prostoru angažují ve sporech o vlastnictví území. Tyto bilaterální spory se v příštím desetiletí vyvinuly ve válku. Ozbrojený konflikt probíhal od roku 1992 až do roku 1994 a provázely jej ztráty na civilním obyvatelstvu i v obou válčících armádách, měl také devastující účinek na místní infrastrukturu. V květnu 1994 bylo podepsáno příměří mezi nepřátelskými stranami, nicméně spor zůstává i nadále nevyřešený, protože žádná ze stran konfliktu (Arménie, Ázerbájdžán, správa Náhorního Karabachu) není spokojená se současným stavem. Jednání pokračují v rámci bilaterálních jednání a v rámci Minské skupiny.

Když v roce 1991 obyvatelé Karabachu vyhlásili svou nezávislost, některé země EU začaly naléhat na konfliktní strany, aby zastavily ozbrojené střety. Zvláštní roli sehrála Francie, která vedla aktivní jednání na bilaterální úrovni. V tomto případě stát konal nejen ve svém vlastním zájmu, ale zastupoval zájmy celé EU. Ve Francii žije významná arménská diaspora, která v roce 1992 působila jako jeden z iniciátorů vytváření nejvýznamnější vyjednávací platformy pro konfliktní strany – Minskou skupinu OBSE (Kolstø, Blakkisrud 2012: 144). Francie hraje po celou dobu konfliktu klíčovou roli. Díky svým zkušenostem v integraci evropského prostředí působí jako zástupce Evropské unie. Je aktivně zapojená do vyjednávání mezi stranami konfliktu na platformě Minské skupiny. Francouzská arménská diaspora je aktivní na politické scéně a propaguje otázky

Arménie, Náhorního Karabachu a situace na Jižním Kavkaze. Francie se snaží vykonávat neutrální politiku v konfliktu a usiluje o přátelské vztahy s každou stranou konfliktu. Další aktivní státy v regionu jsou Německo, Velká Británie a Itálie. Mají svůj vlastní zájem a sledují prospěch své vlastní zahraniční politiky na úkor politiky vlády Náhorního Karabachu. Zmíněné státy se zatím nedokázaly domluvit mezi sebou o vytváření jednotné aktivní evropské politiky v kvazistátních oblastech, proto otázka vyřešení tohoto konfliktu je sporná na evropské politické scéně.

Od vyhlášení nezávislosti Evropská unie poskytovala finanční pomoc Ázerbájdžánu, včetně Náhorního Karabachu, v rozsahu 400 milionů EUR (Harzl 2010: 313). Byly financovány programy humanitární pomoci, pomoci uprchlíkům a vysídleným osobám, na obnovu infrastruktury poškozené během ozbrojeného konfliktu v Náhorním Karabachu (Nuriyev 2007: 16). Díky dalším mezinárodním dárcům poskytla EU zdravotnické potřeby, útočiště vysídleným osobám a byla obnovena železniční trať v ázerbájdžánských okresech (Nuriyev 2007: 16).

Od 1992-1993 začíná úzká spolupráce mediátorů a pořádání přímých dvoustranných a třístranných rozhovorů mezi oficiálními představiteli Ázerbájdžánu a Arménie. Výsledkem této spolupráce bylo dosažení dohod o příměří. Nejznámější z nich jsou dohody o příměří, k nimž došlo v květnu 1992 za souhlasu hlav států Arménie a Ázerbájdžánu v Teheránu (Írán) a v září 1992 vedoucími vojenských oddělení stran konfliktu v Moskvě. Po summitu OBSE v Lisabonu v prosinci 1996 došlo ke krizi v přímých třístranných jednáních způsobených neshodami v klíčových otázkách, základními principy a modely komplexního řešení konfliktu (De Waal 2010: 171). Poslední setkání ve třístranném formátu pro řešení konfliktů se spoluprací spolupředsedů Minské skupiny OBSE se konalo v Helsinkách v dubnu 1997. Od května 1997 do listopadu 1998 spolupředsedové Minské skupiny OBSE třikrát představili nové možnosti řešení konfliktu v Karabachu. První návrh, známý jako „balíkové řešení“, navrhoval současné řešení všech problémů, včetně konečného stavu

Náhorního Karabachu (Ditrych 2006: 36). Také plán zahrnoval stažení arménských vojáků z okupovaných území Ázerbájdžánu mimo Náhorní Karabach a návrat uprchlíků do svých domovů (Kasim 2012: 236). Vzhledem k počtu problematických otázek, které měly být vyřešeny, tento přístup dal více příležitostí k dosažení kompromisu. Plán byl schválen Arménií a Ázerbájdžánem, ale odmítnut Náhorním Karabachem. Druhé řešení se označuje jako „krok za krokem“. Prvním krokem v mírovém řešení konfliktu bylo stažení arménských vojáků a zrušení blokády Arménie. Druhý krok zahrnoval návrat vysídlených osob, nasazení mírových sil a řešení bezpečnostních otázek (Mooradian, Drucman 1999: 711). Po ukončení konfliktu by byl vyřešen status Náhorního Karabachu, do té doby by měl prozatímní status (Souleimanov 2007: 314–315). Baku a Jerevan na tento návrh reagovaly pozitivně, ale Stepanakert tento plán odmítl. Poslední návrh byl plán „společného státu“ Ázerbájdžánu a Náhorního Karabachu. Tentokrát plán byl odmítnut Ázerbájdžánem (Ditrych 2006: 36). Toto řešení by umožňovalo Náhornímu Karabachu mít svojí vlajku, hymnu, ústavu, právo na kontakty se zahraničními státy a de facto nezávislost (Kasim 2012: 237). Tentokrát byl plán odmítnut Ázerbájdžánem kvůli ohrožení jeho územní celistvosti (Ditrych 2006: 36). Pro Arménií bylo výhodným řešením „balíkové řešení“, které by zaručovalo bezpečnost obyvatel Náhorního Karabachu. Pro Ázerbájdžán bylo výhodným řešením „krok za krokem“, kde by nejdříve byla vyřešena otázka stažení arménských vojsk, a poté status Náhorního Karabachu. Pro Náhorní Karabach žádný z těchto plánů nezaručoval úplnou nezávislost, o což vláda de facto státu usilovala.

Mírový proces se pohnul z mrtvého bodu, když prezidentí Arménie a Ázerbájdžánu uspořádali dvě setkání v Paříži, kterým předsedal francouzský prezident Jacques Chirac. Jednalo se o výměně území, ale ani jedna strana nemohla k tomuto kroku přistoupit (Ditrych 2006: 37). Koncem roku 2000 se v procesu řešení konfliktu začalo uplatňovat nové schéma summitů mezi Arménií a Ázerbájdžánem. Nejvýznamnější mírová konference proběhla v roce 2001 v Key Westu pod záštitou amerického ministerstva zahraničí. Zde se konala intenzivní

jednání za účasti prezidentů, která ovšem k uzavření dohody nevedla (De Waal 2010: 173–174).

V roce 2007 zástupci Ruska, USA a Francie předložili tzv. Madridské principy. Principy byly zveřejněny v roce 2009 a navrhovaly uspořádat referendum o otázce sebeurčení Náhorního Karabachu; návrat území kolem Náhorního Karabachu do ázerbájdžánské kontroly; udělení přechodného statusu Náhornímu Karabachu, který poskytuje záruky bezpečnosti a samosprávy; vytvoření koridoru spojujícího Arménii s Náhorním Karabachem; určení budoucího konečného právního postavení Náhorního Karabachu podle vůle jeho obyvatelstva; přiznání práva na návrat do místa svého dřívějšího pobytu všem nuceným migrantům a uprchlíkům; poskytování mezinárodních bezpečnostních záruk, včetně provádění mírové operace (OSCE 2009). Prezidenti Arménie a Ázerbájdžánu souhlasili s Madridskými principy, ale na summitu v Astaně v roce 2010 nedošlo k progresu v řešení konfliktu. Ještě před summitem Evropský parlament vydal usnesení o nezbytnosti evropské strategie pro Jižní Kavkaz, ve kterém vyjádřil plnou podporu Minské skupině a uvítal urychlení mírového procesu. Parlament také požádal představitele Arménie a Ázerbájdžánu, aby připravovali půdu k vyjednávání a zmírnili svoje projevy a provokativní politiky. Také Evropský parlament zdůraznil, že je znepokojen situací vysídlených osob a uprchlíků, kteří opustili Náhorní Karabach. Žádal, aby představitelé států vyřešili tuto situaci v souladu s mezinárodním právem. (Evropský parlament 2010)

Dne 1. dubna 2016 Ázerbájdžán zahájil rozsáhlé vojenské operace proti Náhornímu Karabachu. Jednalo se tak o první ozbrojené porušení míru od podepsaného příměří v roce 1994. Spolupředsedové Minské skupiny OBSE vydali obecné prohlášení, v němž odsoudili použití síly v konfliktní zóně a vyzvali strany, aby přestaly střílet, a také aby přijaly všechna nezbytná opatření vedoucí ke stabilizaci situace v této oblasti (OSCE 2016). Konfliktní zónu navštívili spolupředsedové Minské skupiny OBSE. Konstatovali, že klíčovými principy pro řešení konfliktu v Náhorním Karabachu jsou nepoužívání síly, právo

na sebeurčení a územní celistvost (Kavkazskej uzal 2016). Minská skupina nebude vyšetřovat okolnosti obnovení nepřátelství v konfliktní zóně.

4.2 Jižní Osetie a Abcházie

Válka v Jižní Osetii, trvající od ledna 1991 do černa 1992, přinesla mnoho ztrát na lidských životech a rozsáhlé zničení regionu. Smlouva, která byla podepsána v červnu 1992, přinesla příměří mezi Gruzii a Jižní Osetií, a tak se tento konflikt stal zamrzlým na několik let. Boje v Abcházii probíhaly v letech 1992-1993 a dopadly stejně jako v Osetii. Příměří bylo podepsáno v roce 1994. Obě dohody zajistily zapojení mezinárodních misí OSN v Abcházii a OBSE v Jižní Osetii, aby se usnadnily mírové procesy. Vyjednávání mezi Gruzii a de facto státy se uskutečňovalo v rámci Ženevských procesů pod vedením OSN, a to až do války s Ruskem v roce 2008. Tyto konflikty jsou v současnosti klasifikovány jako zamrzlé konflikty.

V Abcházii a Jižní Osetii byla EU aktivní v poskytování ekonomické rehabilitace a pomoci. EU se snažila pomoci Abcházii v oblasti poválečné rehabilitace infrastruktury a humanitárních projektů. Od roku 1997 Komise vyplatila 9,5 mil. EUR na obnovu vodní elektrárny Inguri v Abcházii, která poskytuje elektřinu Gruzii i Abcházii (Tocci 2007: 141). Financování pokračovalo v rehabilitačních projektech v hodnotě 4 mil. EUR se zaměřením na vzdělávání, zdravotnictví, infrastrukturu a elektřinu (Tocci 2007: 141). Od roku 2006 Komise financovala projekty v Abcházii prostřednictvím místních nevládních organizací, často v partnerství s mezinárodními partnery. Projekty se zaměřily na rozvoj občanské společnosti, tvorbu příjmů a posílení lidských práv a právního státu. Projekty EU v Jižní Osetii nebyly soustředěny jen na infrastrukturu, ale také na zemědělství a hospodářskou rehabilitaci (Jafarova 2011: 60). Komise poskytla v roce 1997 3,5 milionu EUR v rámci programu TACIS, který byl zaměřen na projekty v oblasti rehabilitace se zaměřením na

bilaterální spolupráci (Tocci 2007: 142). Poté poskytla 1,5 mil. EUR na obnovu železničního spojení Gori-Cchinvali a železniční stanice Cchinvali (Tocci 2007: 142). V roce 2003 poskytla Komise částku 2,5 milionu EUR na výstavbu a obnovu infrastruktury pro uprchlé občany (Tocci 2007: 142). Také byly financované mise OBSE v Gruzii k zachování míru a vyřešení konfliktu, při spolupráci se Společnou kontrolní komisí. EU ve své bezpečnostní strategii zdůraznila, že by měla mít aktivnější zájem o region Jižního Kavkazu, kvůli rozšíření EU v roce 2004 (Rada EU 2009b: 35). Proto byl ustanoven zvláštní zástupce EU pro Jižní Kavkaz, který napomohl rozšířit činnosti EU v konfliktech Jižního Kavkazu.

Evropské unii se podařilo dosáhnout dohody se stranami v regionu o provádění opatření týkajících se situace v Gruzii a konfliktů v Abcházii a Jižní Osetii. V červenci 2004 začala mise společné zahraniční a obranné politiky působit v oblasti budování právního státu. Tým mise zahrnoval 10 odborníků ze zemí EU, kteří v průběhu jednoho roku pomohli gruzínským orgánům v rozvoji reformy zajišťující ochranu práva (Jafarova 2011: 67). Kromě toho v roce 2005 EU poslala malou skupinu pro pohraniční podporu, která má pomáhat při sledování gruzínsko-ruské hranice. Mise pro monitorování hranic OBSE skončila z důvodu ruského veta. Evropská komise pokračovala v realizaci projektů obnovy infrastruktury v oblastech konfliktů v Abcházii a Jižní Osetii.

Vzhledem ke zhoršení vztahů mezi Ruskem a Gruzii v roce 2006 se Evropská unie snažila posílit svou úlohu ve vztahu k Abcházii a Jižní Osetii. Rusko-gruzínská válka v srpnu 2008 donutila EU v regionu zasáhnout. Francouzský prezident Sarkozy zprostředkoval jednání mezi Moskvou a Tbilisi o ustanoveních mírového plánu pro řešení konfliktu, známého jako Šestibodový plán. Plán se skládal ze zákazu použití síly; zastavení všech vojenských misí; volného přístupu k humanitární pomoci; gruzínské ozbrojené síly se vracejí na místa trvalého rozmístění; ozbrojené síly Ruské federace musí být převedeny na linii, která předcházela vypuknutí nepřátelských akcí. Ruské mírové síly přijmou další bezpečnostní opatření, dokud nebudou zavedeny mezinárodní mechanismy;

začíná mezinárodní diskuse o budoucím statutu Jižní Osetie a Abcházie a také o způsobech, jak zajistit jejich trvalé zabezpečení (Council of the European Union 2008: 6). Poslední dva body byly přeloženy ruskou a gruzínskou stranou odlišně, což vedlo na straně EU k nepochopení a nepřijetí ruské verze. Během dohodnutí finální verze dokumentu došlo k upuštění od věty z původně šestého odstavce týkající se mezinárodní diskuse o budoucím politickém statutu Abcházie a Jižní Osetie přičemž byl kladen důraz na mezinárodní jednání s cílem zajistit bezpečnost v těchto regionech (Hoch, Kopeček, Kašpar 2015: 385). Největší debatu vyvolávala otázka formátu mírové operace – bezpečnostních opatření ze strany Ruska v konfliktních regionech.

V rozhodnutích mimořádného summitu zemí EU, speciálně svolaného na gruzínskou otázku dne 1. září 2008, byla Moskva obviněna z nepřiměřeného použití síly a odsouzena za jednostranné uznání Abcházie a Jižní Osetie (Rada EU 2008: 1). Trvala na tom, aby byl konflikt vyřešen na zásadách nezávislosti, suverenity a územní celistvosti (Rada EU 2008: 2). Státy EU zastávaly různé názory ohledně angažování Ruska v Gruzii. Na jedné straně, státy střední a západní Evropy spolu s Velkou Británií a Švédskem chtěly, aby EU zaujala tvrdý postoj vůči Rusku. Na druhé straně, státy východní Evropy zastávaly smírný postoj k Rusku, aby zabránily eskalaci nepřátelství.

V září se uskutečnilo další setkání prezidenta Francie, předsedy Evropské komise a Vysokého představitele SZBP v Moskvě. K šestibodovému plánu byly schváleny ještě další tři body. Evropská unie schválila 15. září 2008 mandát Monitorovací mise EU v Gruzii v souladu s novým bodem plánu. Rozhodnutím ministrů zahraničních věcí EU se k EUMM připojilo 200 civilních pozorovatelů (Official Journal of the European Union 2008: 28). Od 1. září EUMM má mandát na monitorování celého území Gruzie včetně Jižní Osetie a Abcházie, nicméně nemůže vstoupit na území kvazistátu. Mise byla označována jako první aktivní zásah EU do konfliktu a byla několikrát prodloužená. Také byla vyslána nezávislá mezinárodní mise pod vedením švýcarské velvyslankyně Heidi

Tagliaviniové, aby skupina prozkoumala fakta a vypracovala zprávu o situaci v Gruzii (Úřední věstník Evropské unie 2008).

Zahájení mezinárodní konference v Ženevě se stalo hlavním fórem mezi stranami konfliktu v Jižní Osetii a Abcházii. Procesu se zúčastnili zástupci EU, OSN, OBSE, USA, Gruzie, Jižní Osetie, Abcházie a Ruska. Na fóru jednali o otázkách stability a bezpečnosti v regionu, nevyužití síly, nerušeném přístupu pro pracovníky humanitární pomoci a návratu uprchlíků (Paul 2015: 37). Abcházie a Jižní Osetie se obávaly, že na ně bude Tbilisi vojensky útočit, a proto požadovaly mezinárodní bezpečnostní záruky. Tbilisi kategoricky odmítá uznat kvazistáty, a proto nedošlo k uzavření dohody. I když se zástupci z Jižní Osetie a Abcházie účastní jednání v Ženevě o jejich statutu, Evropská unie nemá v úmyslu poskytnout uznání kvazistátům (Paul 2015: 37).

Evropský parlament vydal usnesení o nezbytnosti evropské strategie pro Jižní Kavkaz, ve které podpořil mandát EUMM a požádal Rusko a kvazistáty Jižní Osetie a Abcházie o přístup EUMM na jejich území (Evropský parlament 2010). Požádal Rusko respektovat uzavřené dohody a stáhnout své vojsko (Evropský parlament 2010). Parlament znovu zopakoval podporu územní celistvosti Gruzie a požádal Gruzii o dosažení mírového řešení konfliktu (Evropský parlament 2010).

Gruzie a Rusko v roce 2017 obnovily jednání o vytvoření obchodního koridoru přes Jižní Osetii, který spojí Rusko a Gruzii a otevře dopravu rychlejší a bezpečnější cestou během zimní sezóny než stávající hlavní tranzitní trasa (International Crisis Group 2018: 20). Evropská unie začala pracovat na možnostech začlenění abchazského podnikání do dohody o volném obchodu uzavřené mezi EU a Gruzii (International Crisis Group 2018: 26). Perspektiva těchto iniciativ je stále velmi slabá, ale může to přinést zlepšení vztahů mezi lidmi na různých stranách a životních podmínkách v odtržených regionech.

5 Závěr

Cílem této práce bylo představit politiku Evropské unie vůči regionu Jižního Kavkazu, respektive jihokavkazským kvazistátům. Evropská unie se začala zajímat o Jižní Kavkaz po rozšíření svých hranic v roce 2004. Nestabilní situace v kvazinezávislých regionech upoutala pozornost EU a budování bezpečného prostředí v okolí Evropy je jednou z priorit politiky EU. Vzhledem k evropské zkušenosti v oblasti integračního procesu, řešení konfliktních situací a vyjednávání, představitelé Evropské unie vystupují jako mediátoři v řešení konfliktů na Jižním Kavkaze a důležitost tohoto regionu nabývá na významu.

Situace v regionu Jižního Kavkazu zůstává obecně nestabilní. Ázerbájdžán, Arménie a Gruzie hledají způsoby, jak řešit „zamrzlé“ konflikty, ale bez konstruktivní podpory na mezinárodní úrovni a konsensu všech účastníků se tyto pokusy sotva dají realizovat. Evropská unie přispívá k procesu politické a ekonomické stabilizace na Jižním Kavkazu prostřednictvím řady programů (Evropská politika sousedství, Východní partnerství, TRACECA, TACIS, INOGATE, DCFTA), což bude v budoucnu i nadále pokračovat. Zvláštní úsilí je zaměřeno na změnu právních předpisů zemí Jižního Kavkazu, aby v regionu bylo stabilní demokratické prostředí podle evropského práva – odstranění korupce, dodržování lidských práv, svoboda shromažďování, tisku a medií, reforma soudního systému. Politické iniciativy Evropské unie se zeměmi Jižního Kavkazu získaly nový rozměr. Tyto země mají smluvní rámec pro rozvoj dvoustranných vztahů s Evropskou unií, a tedy i pro jejich vnitřní rozvoj. Smlouvy stanovují spolupráci obou stran v oblastech obchodu, energetice, řešení konfliktních situací, či uvolnění vízového režimu.

V úvodu své práce jsem si stanovila následující výzkumné otázky: Proč je pro EU region Jižního Kavkazu tak důležitým předmětem zájmu? Pomáhá politika EU v řešení konfliktu, a jaké kroky EU podniká? Důvody zájmu EU o Jižní Kavkaz můžeme shrnout do několika bodů. Za prvé: být méně závislá na energetických dodávkách z Ruska. Dlouhodobě EU hledá jiné přístupy ke

zdrojům, protože je většina energie dovážena z Ruska. Ázerbájdžán, se svými zásobami z Kaspického moře, je nová alternativa jak tuto situaci vyřešit. Proto je zapotřebí vyřešení konfliktu s Arménií o Náhorní Karabach, aby dané prostředí bylo bezpečné a stabilní. Druhý důvod zájmu leží v tom, že budování bezpečného a stabilního prostředí ve svém okolí je jednou z priorit Evropské unie. Trvalé konflikty a možné eskalace na Jižním Kavkazu ohrožují bezpečnost nejen Evropy, ale i ostatních sousedů – Turecka, Ruska a Íránu. Třetím důvodem je skutečnost, že šíření demokratických principů a evropských hodnot přibližuje země Kavkazu k Evropě. Evropská politika sousedství nedává nárok na vstoupení do EU, ale její politika pomáhá státům Jižního Kavkazu v jejich rozvoji. V případě řešení konfliktu na Jižním Kavkaze Evropská unie zvolila strategii pomoci regionu prostřednictvím mediace, činnosti jednotlivých organizací a finanční pomoci. Můžeme říct, že všechny tři složky pomáhají zmírnit napětí a předejít eskalaci konfliktů. Evropská unie se nezapojuje do řešení konfliktů, ale její podporu mají Minská skupina OBSE a Monitorovací mise v Gruzii.

V případě konfliktu v Náhorním Karabachu se strany, které se účastní vyjednávání (Minská skupina OBSE, Arménie, Ázerbájdžán), domnívají, že řešení konfliktu by mělo být dosaženo kompromisem. Navzdory schůzkám prezidentů Arménské republiky a Ázerbájdžánské republiky nebylo během jednání dosaženo významného pokroku, byly však vyjasněny postoje a možné limity kompromisu. Madridské principy by vyřešily konflikt a určily by status Náhorního Karabachu, ale zatím nedošlo k pokroku v řešení této otázky. Základem pro řešení tohoto problému je zajištění práva na sebeurčení pro obyvatele Náhorního Karabachu a pozice spolupředsedů Minské skupiny mohou hrát určitou roli v konečném řešení. Finanční pomoc EU, která proběhala od roku 1991 až do roku 2007, pomohla oblasti Náhorního Karabachu vzpamatovat se z války a pokračovat v hledání nových řešení konfliktu. Francie, která zastupuje EU v Minské skupině OBSE, se aktivně podílela na vyjednáváních a pokusech o vyřešení tohoto sporu od roku 2009 až do současnosti.

Politická situace v Abcházii a Jižní Osetii se nezměnila. Konflikt v Jižní Osetii a Abcházii byl oficiálně ukončen šestibodovým plánem po válce v Gruzii v roce 2008. Monitorovací mise EU nadále sledují situaci bez přístupu na území Abcházie a Jižní Osetie. Dochází k realizaci programů na pomoc vysídleným osobám v Gruzii, dále k sociálním a hospodářským projektům v Abcházii a v menší míře i v Jižní Osetii. Evropský parlament v každém usnesení, které se týká Jižního Kavkazu, požaduje od Ruska, aby splnilo dohody ze srpna a září 2008, což je výrazem znepokojení nad rostoucí přítomností ruských vojenských a jiných bezpečnostních služeb v Abcházii a Jižní Osetii. Evropská unie byla aktivní ve financování konfliktních regionů Gruzie od vyhlášení jejich nezávislosti a do roku 2004. Po eskalaci konfliktů s Ruskem bylo více pozornosti věnováno jeho řešení od roku 2008 a mandát mise EU byl prodloužen do prosince 2020.

Podle mého názoru, pro vyřešení otázky konfliktních regionů by mohla Evropská unie být aktivnější v procesu vyjednávání. Stejně tak strany konfliktu by musely zanechat politiky obviňování, přistoupit ke kompromisům a začít reálně řešit situaci. Dohodnuté principy považují za poměrně zastaralé, a tudíž nemohou být plně funkční, jak nám ukazuje skutečnost. Žádná ze stran nezískává svůj prospěch, který se snaží vynutit. V konfliktu, který trvá více než 25 let, trpí zejména obyvatelé kvazistátů. Je potřeba vymyslet nové řešení, na které by mohly přistoupit všechny strany, včetně vlád kvazistátů. Pomoci jim v tom může Evropská unie se svými prostředky a zkušenostmi.

6 Seznam zdrojů

Beresnev, Alexandr (2010). Stanovlenie i razvitie institucional'noj sistemy Evropejskogo souza (1960 načalo 1990gg). *Naučnye vedomosti Belgorodskogo gosudarstvennogo universiteta* 13 (1), s. 84–91.

Communication from the Commission (2003). *European Neighbourhood Policy - Strategy paper* {SEC(2004) 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570} /* COM/2004/0373 final */ (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=celex:52004DC0373>, 05. 02. 19).

Council of the European Union (2008). *Six Point Agreement* (http://eeas.europa.eu/archives/delegations/georgia/documents/eu_georgia/13august2008_en.pdf, 20. 03. 19).

CVCE (2016). *The Fouchet Plans* (https://www.cvce.eu/en/obj/the_fouchet_plans-en-c7c2b3f9-cf51-4a8e-874a-d6c3eda5125a.html, 01. 02. 19), s. 1–3.

de Waal, Thomas (2010). Remaking the Nagorno-Karabakh Peace Process. *Survival* 52(4), s. 159–176.

Delegace Evropský parlament (2011). *DEPA: The Delegation to the European Parliamentary Assembly* (<http://www.europarl.europa.eu/delegations/cs/depa/about/introduction>, 05. 02. 19).

Ditrych, Ondřej (2006). Náhorní Karabach a řešení mezinárodních konfliktů podle realistické tradice. *Mezinárodní vztahy* 4, s. 27–47.

Dubský, Zbyněk (2006). *Bezpečnostní a politická dimenze integračního procesu: (společná zahraniční a bezpečnostní politika EU)* (Praha: Oeconomica).

EU Neighbours Library (2011). *Joint EU-Azerbaijan Declaration on the Southern Gas Corridor* (<https://library.euneighbours.eu/content/joint-eu-azerbaijan-declaration-southern-gas-corridor>, 21. 02. 19).

European Commission (2010a). *Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2009 Progress Report Armenia* (https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/report_2009_armenia_en.pdf, 12. 02. 19).

European Commission (2010b). *Implementation of the European Neighbourhood Policy in 2009 Progress Report Georgia* (<http://eugbc.net/wp-content/uploads/2014/03/Annex-N5-ENP-Country-Progress-Report-Georgia-2009.pdf>, 26. 02. 19).

European Commission (2014). *Implementation of the European Neighbourhood Policy in Armenia. Progress in 2013 and recommendations for action* (https://eeas.europa.eu/sites/eeas/files/armenia_enp_2013_progress_report_en.pdf, 18. 02. 19).

European Parliament (2006). *Memorandum of Understanding on a Strategic Partnership EU – Azerbaijan* (http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/dsca/dv/dsca_20130321_14/dsca_20130321_14en.pdf, 20. 02. 19).

European Union External Action (2016a). *European Neighbourhood Policy (ENP)* (https://eeas.europa.eu/delegations/georgia/330/european-neighbourhood-policy-enp_en, 05. 02. 19).

European Union External Action (2016b). *EU / azerbaijan action plan* (https://cdn5-eeas.fpfis.tech.ec.europa.eu/cdn/farfuture/LOCmUA7--XZMNXhquuxzkIFGIsoknfvSGX63J4V2wk4/mtime:1475839290/sites/eeas/files/au-az_action_plan_azerbaijan.pdf, 21. 02. 19).

European Union External Action (2016c). *EU Special Representatives* (https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/3606/EU%20Special%20Representatives%20, 23. 03. 19).

European Union External Action (2016d). *Shaping of a Common Security and Defence Policy* (https://eeas.europa.eu/topics/common-security-and-defence-policy-csdp/5388/shaping-of-a-common-security-and-defence-policy-_en, 23. 03. 19.)

European Union External Action (2018). *Partnership Priorities between the EU and Azerbaijan reinforce the bilateral agenda* (https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/48244/node/48244_en, 21. 02. 19).

Euroskop. *Amsterodamská smlouva pozměňující smlouvu o Evropské unii, smlouvu o založení Evropských společenství a související akty* (<http://www.euroskop.cz/gallery/2/764-amsterdam.pdf>, 01. 02. 19).

Euroskop. *Jednotný evropský akt* (<https://www.euroskop.cz/gallery/2/763-jea.pdf>, 01. 02. 19).

Euroskop. *Lisabonská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropské unii* (http://www.euroskop.cz/gallery/2/738-lisabonska_smlouva.pdf, 01. 02. 19).

Euroskop. *Niceská smlouva* (<http://www.euroskop.cz/gallery/2/765-nice.pdf>, 01. 02. 19).

Euroskop. *Smlouva o Evropské unii* (http://www.euroskop.cz/gallery/2/758-smlouva_o_eu_puvodni_verze.pdf, 01. 02. 19).

Evropský parlament (2010). *Nezbytnost evropské strategie pro jižní Kavkaz* (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2010-0193+0+DOC+XML+V0//CS&language=CS>, 23. 03. 19).

Fiala, Petr – Krutílek, Ondřej – Pitrová, Markéta (2018). *Evropská unie* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury).

Gavin, Victor (2010). Were the interests really parallel?: The United States, Western Europe and the early years of the European integration project. *Journal of Transatlantic Studies* 8 (1), s. 32–43.

Glinkina, Svetlana a kol. (2007). *Rossija-Evrosouz-strany SNG: ekonomičeskie a političeskie otnošenija na prostranstve obšego soseďstva* (Moskva: Institut ekonomiki Rossijskoj Akademii Nauk).

- Hamulák, Ondřej – Chochia, Archil (2014). The European Neighbourhood Policy Focused on South Caucasus. In: Šišková, Naděžda, *From Eastern Partnership to the Association : a legal and political analysis* (Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing).
- Harzl, Benedikt (2010). ENP: An Adequate Instrument for Democratization and Conflict Management in the Caucasus?. *European Yearbook of Minority Issues* 7, s. 295–315.
- Hlaváček, Karel - Kuta, Martin (2009). Evropská politika sousedství. *Parlament České republiky, Kancelář Poslanecké sněmovny, Parlamentní institut*, s. 1–17.
- Hoch, Tomáš – Kopeček, Vincenc – Kašpar, Jakub (2015). Gruzie mezi Evropskou unií a Ruskem. *Mezinárodní vztahy* 13(4), s. 347–364.
- International Crisis Group (2018). Abkhazia and South Ossetia: Time to Talk Trade. *Europe & central asia* 249, s. 1–44.
- Jafarova, Esmira (2011). EU Conflict Resolution Policy Towards the South Caucasus. *Connections* 10 (3), s. 59–80.
- Jihlavec, Jan (2007). Taxonomie slabé státností. In: Waisová, Šárka a kol., *Slabé státy. Selhání, rozpad a obnova státnosti* (Plzeň: Aleš Čeněk).
- Jongberg, Kristen - Damen, Mario - Legrand, Jérôme (2018). Evropská politika sousedství. *Evropský parlament*, s. 1–5.
- Kavkazskyj uzal (2016). *Minskaja grupa OBSE zajavila o třech principach uregulirovanija karabachskogo konflikta* (<https://www.kavkaz-uzel.eu/articles/280576/>, 23. 03. 19).
- Knotte, Tomáš (2015). Evropejskij souz i Užnyj Kavkaz: ožidanija i vyzovy. *Voprosy regional'noj bezopastnosti 2015*, s. 12–22.
- Kolstø, Pål - Blakkisrud, Helge (2012). De facto states and democracy: The case of Nagorno-Karabakh. *Communist and Post-Communist Studies* 45 (1–2), s. 141–151.

Kolstø, Pål (2006). The Sustainability and Future of Unrecognized Quasi-States. *Journal of Peace Research* 43 (6), s. 723–740.

Kováčová, Lenka – Kuchyňková, Petra (2014). EU jako globální aktér po Lisabonu: problémy koherence v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky. In: Pitrová, Markéta a kol., *Postlisabonské procesy v Evropské unii* (Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav).

Kuchyňková, Petra – Sychra, Zdeněk (2014). EU jako regionální aktér: za hranice rozšiřování Unie. In: Pitrová, Markéta a kol., *Postlisabonské procesy v Evropské unii* (Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav).

Landovský, Jakub (2013). Jihokavkazská dimenze v české zahraniční politice. In: Romancov, Michael a kol., *Jižní Kavkaz v bezpečnostní perspektivě* (Praha: Metropolitan University Prague Preress).

Legrand, Jérôme (2018). Tři sousední země východního partnerství na Jižním Kavkazu. *Evropský parlament*. 10.2018 (http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/cs/FTU_5.5.6.pdf, 21.02.19).

Lippert, Barbara (2008). *European Neighbourhood Policy: Many reservations – some progress – uncertain prospects* (Bonn: Friedrich-Ebert Stiftung).

Mooradian, Moorad – Drucman, Daniel (1999). Hurting Stalemate or Mediation? The Conflict over Nagorno-Karabakh, 1990–95. *Journal of Peace Research* 36(6), s. 709–727.

Nuriyev, Elkhan (2007). EU Policy in the South Caucasus. A view from Azerbaijan. *CEPS Working Document* 272, s. 1–27.

Official Journal of the European Communities (2014). *Association agreement between the European Union and the European Atomic Energy Community and their Member States, of the one part, and Georgia, of the other part* ([https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830\(02\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:22014A0830(02)&from=EN), 26. 02. 19).

Official Journal of the European Union (2008). *Council Joint Action on EUMM Georgia* (<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:248:0026:0031:EN:PDF>, 20. 03. 19).

OSCE (1995). *Mandate for the Co-Chairmen of the Minsk Process* (<https://www.osce.org/mg/70125?download=true>, 23. 03. 19).

OSCE (2009). *Statement by the OSCE Minsk Group Co-Chair countries* (<https://www.osce.org/mg/51152>, 23. 03. 19).

OSCE (2016). *OSCE participating States discuss recent escalation in Nagorno-Karabakh conflict zone* (<https://www.osce.org/cio/231431>, 23. 03. 19).

Paul, Amanda (2015). The EU in the South Caucasus and the Impact of the Russia-Ukraine War. *The International Spectator* 50(3), s. 30–42.

Rada EU (2008). *Závěry mimořádného summitu EU o Gruzii v Bruselu 1. září 2008* (https://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/CS/ec/102551.pdf, 20. 03. 19).

Rada EU (2009a). *Společná deklarace z pražského summitu o Východním partnerství, Praha 7. května 2009* (europa.eu/rapid/press-release_PRES-09-78_cs.pdf, 09. 03. 19).

Rada EU (2009b). *Evropská bezpečnostní strategie. Bezpečná Evropa v lepším světě* (<https://www.consilium.europa.eu/media/30804/qc7809568csc.pdf>, 20. 03. 19).

Rada EU (2017). *Víza: Rada přijala nařízení o uvolnění vízového režimu pro obyvatele Gruzie* (<https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2017/02/27/visa-liberalisation-georgia/>, 26. 02. 19).

Rada EU (2018). *Společná tisková zpráva vydaná po 4. zasedání Rady přidružení mezi Evropskou unií a Gruzii* (<https://www.consilium.europa.eu/cs/press/press->

releases/2018/02/05/joint-press-release-following-the-4th-association-council-meeting-between-the-european-union-and-georgia/, 26. 02. 19).

Semneby, Peter (2012). *The EU, Russia and the South Caucasus – Building Confidence* (<https://eng.globalaffairs.ru/number/The-EU-Russia-and-the-South-Caucasus--Building-Confidence-15507>, 10. 04. 19).

Simão, Licinia (2012). The problematic role of EU democracy promotion in Armenia, Azerbaijan and Nagorno-Karabakh. *Communist and Post-Communist Studies* 45 (1–2), s. 193–200

Thim, Michal (2008). Jižní Kavkaz. In: Nekvapil, Václav a kol., *Vnější vztahy Evropské unie* (Praha: Asociace pro mezinárodní otázky).

Tocci, Nathalie (2007). *The EU and Conflict Resolution: Promoting peace in the backyard* (Londýn: Routledge).

TRACECA (1998). *Basic Multilateral Agreement on International Transport for Development of the Europe-the Caucasus-Asia corridor* (http://www.traceca-org.org/fileadmin/fm-dam/pdfs/til_mla/MLA_English_with_ammendments.pdf, 10. 03. 19).

Úřední věstník Evropské unie (2008). *Rozhodnutí rady o nezávislé mezinárodní vyšetřovací misi ke konfliktu v Gruzii* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008D0901&qid=1553441432164&from=EN>, 23. 03. 19).

Úřední věstník Evropské unie (2010). *Rozhodnutí Rady o organizaci a fungování Evropské služby pro vnější činnost* (<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32010D0427&from=EN>, 6. 03. 19).

Úřední věstník Evropské unie (2018). *Dohoda o komplexním a posíleném partnerství mezi Evropskou unií na jedné straně a Arménskou republikou na druhé straně* ([https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:22018A0126\(01\)&qid=1550601479745&from=CS](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:22018A0126(01)&qid=1550601479745&from=CS), 18. 02. 19).

Resumé

The European Union is a complex entity combining transnational, state and sub-national features. The idea of Peacekeeping was already one of the main priorities of EU foreign policy in the very foundation of EU. The European Union has a number of instruments that influence conflict resolution in neighboring countries, but it does not always apply them successfully. The effectiveness of this application depends on the specificities of the existing contractual relations between the EU and the parties in the conflict. The European Union became interested in the South Caucasus after expanding its borders in 2004. The unstable situation in quasi-independent regions has attracted the EU's attention and building a safe environment around Europe is one of the EU's policy priorities.

This bachelor thesis deals with the EU policy towards the South Caucasus, respectively towards the South Caucasus quasi-states. The main aim of this thesis is to show the European Neighborhood Policy, which the European Union applies to the region through the Common Foreign and Security Policy (CFSP). In the first part of my work I introduced the development of the common foreign and security policy. The main attention was devoted to the development of the policy towards the post-Soviet space. The European Neighborhood Policy is one of the main priorities CFSP. It is about extending the EU's economic and political ties with the ENP Member States, but it is not expected to ever join the EU. In the next part of my work I focused on the European Union policy in particular states of South Caucasus. I introduced the evolution of the EU relationship with each selected state (Armenia, Azerbaijan, Georgia) and named the reasons, why is each state important for EU. In the third part of my work I focused on quasi-states of South Caucasus and European Union policy. EU policy in the Eastern Partnership Member States is not the same as in specific quasi-states. The reason for this is because EU does not recognize these quasi-states. That is why I examined the EU's response to conflicts through negotiations and the EU's efforts

to resolve these conflicts. Research of the European Union's policy in the South Caucasus region was very interesting for me and also helped me to get more informations about this issue